

राज्यातील आदिवासी विकास विभागातर्गत
शासकीय व अनुदानित आश्रमशाळेत कोविड-१९
विषाणूच्या प्रादुर्भावाच्या अनुषंगाने करावयाच्या
कार्यवाहीबाबत मार्गदर्शक तत्व/सूचना.

महाराष्ट्र शासन
आदिवासी विकास विभाग
शासन परिपत्रक क्रमांक शाआशा २०२०/प्र.क्र.१२२/का.१३
मादम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.
दिनांक : २६ फेब्रुवारी, २०२१.

- वाचा :-** १) शासन परिपत्रक , आदिवासी विकास विभाग, क्र. शाआशा २०२०/प्र.क्र.१२२/का.१३,
दि.२० नोव्हेंबर, २०२०.
२) शासन परिपत्रक , आदिवासी विकास विभाग, क्र. शाआशा २०२०/प्र.क्र.११०/का.१३-अ,
दि.१० डिसेंबर, २०२०.
३) शासन परिपत्रक , आदिवासी विकास विभाग, क्र. शाआशा २०२०/प्र.क्र.१२२/का.१३,
दि.५ फेब्रुवारी, २०२१.

पार्श्वभूमी :-

आदिवासी विकास विभागातर्गत शासकीय व अनुदानित आश्रमशाळा कोरोना (COVID-१९) विषाणूच्या प्रादुर्भावामुळे बंद करण्यात आलेल्या होत्या. तदनंतर संदर्भाधीन क्र.१ येथील दि.२०/११/२०२० रोजीच्या शासन निर्णयान्वये शासकीय आश्रमशाळा, अनुदानित आश्रमशाळा व एकलव्य निवासी शाळांतील इ.९ वी ते १२ वी पर्यंतच्या शाळा दि.१ डिसेंबर, २०२० पासून सुरु करण्यास मान्यता देण्यात आली आहे. तसेच संदर्भाधीन क्र. ३ येथील दि.५/२/२०२१ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये इ.५ वी ते ८ वीचे वर्ग दि.१५/२/२०२१ पासून सुरक्षितपणे सुरु करण्याबाबतचा निर्णय घेण्यात आला आहे. सद्यस्थिती राज्यात कोरोना विषाणूचा प्रादुर्भाव पुन्हा वाढत असल्याने दिवसेंदिवस रुग्णसंख्येत वाढ होत आहे. त्यामुळे या विभागातर्गत आश्रमशाळेतील विद्यार्थ्यांच्या सुरक्षिततेच्या अनुषंगाने उक्त दोन्ही शासन निर्णयान्वये दिलेल्या मार्गदर्शक सूचनां व्यतिरिक्त आणखी सविस्तर मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

परिपत्रक:-

प्रस्तावनेत नमूद केल्यानुसार शासन निर्णय दि.२०/११/२०२० व दि.५/२/२०२१ अन्वये दिलेल्या मार्गदर्शक सूचनां व्यतिरिक्त विभागातर्गत असलेल्या शासकीय आश्रमशाळा व अनुदानित आश्रमशाळा संदर्भात खालील मार्गदर्शक तत्वे/सूचना देण्यात येत आहेत :-

(अ) शाळा व परिसर स्वच्छता/निर्जंतुकीकरण बाबतचे मार्गदर्शक तत्वे :-

१. बंद असणाऱ्या शाळा सुरु होण्यापूर्वी शाळेचा संपूर्ण परिसर स्वच्छ करून तो Sodium Hypochlorite द्वारे निर्जंतुक करावा

२. शाळेत थर्मल स्क्रीनिंग साठी लागणारे साहित्य, Pulse ऑक्सिमीटर, थर्मामिटर उपलब्ध असावे. नसल्यास त्वरित खरेदी करावे.
३. नवीन वर्ग सुरु करताना निवासी राहणाऱ्या विद्यार्थ्यांची कोविड १९ तपासणी करून घेऊन मगच शाळेत प्रवेश देण्यात यावा जेणे करून इतर विद्यार्थ्यांस विषाणू प्रादुर्भाव होणार नाही.
४. दररोज वर्ग खोल्यांमध्ये प्रवेश देण्यापूर्वी विद्यार्थ्यांचे थर्मल स्क्रीनिंग (तापमान मोजणे) व SPO२ मोजणे गरजेचे आहे व या बाबीची रोजची नोंद शाळेकडे असणे बंधनकारक आहे.
५. शाळेची इमारत , सर्व खोल्या , बेंच , टेबल , खुर्ची , स्टाफ रोज sodium hypo च्या सहय्याने निर्जंतुक करावी.
६. डे-स्कॉलर विद्यार्थी जेव्हा घरून शाळेत येतील त्यावेळी त्यांना बाहेरील नळावर हातपाय स्वच्छ धुवून, तोंडाला मास्क लावून व हात हॅन्ड सॅनिटाइझ करूनच वर्गात प्रवेश द्यावा. शाळेच्या मुख्य कमानी जवळ या डेसस्कॉलर मुलांसाठी नळ बसविण्यात यावे.
७. निवासी व डे-स्कॉलर विद्यार्थ्यांचे वर्ग वेगवेगळे भरविण्यात यावे. निवासी व डे स्कॉलर विद्यार्थी संपर्कात आल्याने कोविड चा प्रादुर्भाव होण्याची दाट शक्यता आहे. करिता त्यांचे वर्ग वेगळे व वेगळ्या वेळेत भरविण्यात यावेत. सकाळी ९.३० ते १.३० दरम्यान डे स्कॉलर विद्यार्थी तर दुपारी २ ते ६ या वेळेत निवासी विद्यार्थ्यांची शाळा भरविण्यात यावी. दुपारी १.३० ते २ या काळात डे स्कॉलर विद्यार्थी बसलेल्या वर्गांचे निर्जंतुकीकरण करण्यात यावे. निवासी विद्यार्थ्यांचे दुपारचे जेवण दुपारी १.३० पूर्वी उरकण्यात यावे. शाळा सुटल्यानंतर डे स्कॉलर विद्यार्थ्यांना थेट घरी जाण्यासंबंधी सूचना द्याव्यात. कोणत्याही परिस्थिती मध्ये निवासी व डे स्कॉलर विद्यार्थ्यांचा संपर्क टाळणे हि मुख्याध्यापक व कोविड व्यवस्थापक शिक्षक यांची जबाबदारी असेल.
८. शालेय कामकाजाच्या वेळेमध्ये २ शिक्षकांची नेमणूक कोविड व्यवस्थापक म्हणून मुख्याध्यापकांनी करावी. सदर शिक्षक १ महिन्याकरिता पदभार सांभाळून पुढच्या महिन्यात इतर शिक्षकांकडे कोविड व्यवस्थापक पदाची जबाबदारी देतील. कोविड व्यवस्थापक शिक्षकांनी शाळेमध्ये सदर पत्रकातील नमूद सूचनांचे पालन काटेकोर पणे होईल या संबंधी लक्ष घालावे. मुख्याध्यापक या कामी त्यांना संपूर्ण सहकार्य करतील. शालेय कामकाजाचे तास वगळता या कोविड व्यवस्थापकांनी शाळेमध्ये निवासी थांबून अधीक्षक व अधीक्षिका यांच्या सहाय्याने आपली जबाबदारी पार पाडावी. कोविड व्यवस्थापक हे पद अत्यंत जबाबदारीचे असून नमूद सूचनांचे पालन करण्यात ते अयशस्वी झाले असे आढळून आल्यास संबंधित प्रकल्प कार्यालयाने त्यावर कारवाई करावी. विद्यार्थ्यांच्या आरोग्याबाबत कोणतीही कसर राहता कामा नये.
९. शाळेच्या एका वर्ग खोलीत ६ फुट अंतराने साधारणपणे जितके विद्यार्थी बसू शकतील, तितकेच विद्यार्थी बसवावेत. बेंच ची सुरवातीची एक रांग मोकळी ठेवावी जेणेकरून विद्यार्थी व शिक्षक यांचा थेट संपर्क येणार नाही.

१०. शाळा सुरु करण्यापूर्वी निवासी विद्यार्थ्यांना वसतिगृहात प्रवेश देते वेळी निवासी खोल्या , कपाटे, पेट्या निर्जंतुक कराव्यात, विद्यार्थ्यांचे अंथरून व पांघरून वेळोवेळी पांघरून गरम पाण्याने धुवून घेण्यात यावे.
११. वसतीगृहामध्ये पाणी पिण्याची जागा, जेवणाची जागा, झोपण्याची जागा, बाथरूम, टॉयलेट, दररोज निर्जंतुक करण्यात यावे.
१२. मुख्याध्यापकांनी विद्यार्थ्यांना तोंडाला बांधण्यासाठी मास्क, हात धुण्यासाठी सॅनेटायझर, साबण, अंघोळीसाठी गरम पाणी उपलब्ध द्यावे.
१३. सर्व विद्यार्थ्यांचे दप्तर सॅनिटाईझ करतांना १% सोडियम हैड्रोक्लोराइड चा स्प्रे मारावा , यासाठी शाळेच्या गेट वर १% सोडियम हैड्रोक्लोराइडचा स्प्रे उपलब्ध करून देणे हि शाळेची जबाबदारी असेल.
१४. जेवणाच्या सुट्टीची वेळ वाढवून द्यावी, जेवणासाठी बसण्याची सोय मोकळ्या पटांगणात करावी, तसेच जेवणासाठी वर्गाखोलीतून एका वेळी ५-५ च्या गटाने विद्यार्थी सोडावेत जेणेकरून गर्दी टाळता येईल, जेवणानंतर पाणी पिणे, ताट धुण्यासाठी मुले गर्दी करतात ती गर्दी टाळण्यासाठी ६ फुटाच्या च्या अंतराने १० नळ मोकळ्या जागेत बसवावेत .
१५. वर्ग सुरु करण्यापूर्वी थर्मल स्क्रीनिंग, ऑक्सिजन लेव्हल (SpO₂) मोजणे, मुलांचे हात हॅन्ड सॅनेटायझरने व दप्तर सॅनेटाईझ करूनच वर्गात प्रवेश द्यावा. याची खबरदारी वर्गशिक्षक घेतील.
१६. शाळेत उपस्थित सर्वच शिक्षकांची विद्यार्थी व इतर कोरोनामुक्त कसे राहतील याप्रति जबाबदारी असेल. प्रसंगी मुख्याध्यापकांनी नेमून दिलेली जबाबदारी पार पाडणे हे त्यांचे कर्तव्य असेल. त्याबाबत दुर्लक्ष झाल्यास कारवाईस सामोरे जावे लागेल.
१७. प्रत्येक वर्गामध्ये विद्यार्थी गर्दी करणार नाहीत यासाठी छोटे ग्रुप करून एक ग्रुप लीडर विद्यार्थी नेमावा.
१८. ग्रुप लीडर हा मुलांकडे लक्ष ठेवून जर कोणी मुलं आजारी असेल, सर्दी, ताप, खोकला असेल तर ताबडतोब त्याच्या विषयी माहिती कोविड व्यवस्थापक अधीक्षक /अधिक्षिका यांना देईल. कोविड व्यवस्थापक , सर्वच शिक्षक शिक्षिका यांनी विद्यार्थ्यांमध्ये काही लक्षणे दिसत आहेत का याबाबत खात्री करावी . तसे असल्यास संबंधित बाब मुख्याध्यापक , अधीक्षक व अधिक्षिका अटल आरोग्य वाहिनी डॉक्टर, डिजी हेल्थ प्रणाली, अमेया कमांड सेंटर यांच्या निदर्शनास आणून देतील.
१९. अटल आरोग्य वाहिनी व डीजी हेल्थ प्रणाली- कमांड सेंटर मार्फत उपस्थित व आजारी विद्यार्थ्यांची संख्या माहिती विचारण्यात येईल. सदर माहिती विद्यार्थ्यांचे हित लक्षात घेऊन पुरविणे मुख्याध्यापक, अधीक्षक व अधिक्षिका यांस बंधनकारक असेल. माहिती पुरविण्यास टाळाटाळ केल्यास प्रकल्प कार्यालय त्यासंबंधी कारवाई करेल.

२०. शाळेच्या आवारात, वर्ग सुरु असतांना, जेवतांना, वसतीगृहामध्ये मध्ये झोपतांना सोशल डिस्टन्स ठेवण्याविषयी वारंवार मुलांना सूचना देणे हि बाब गरजेची आहे. याकरिता कोविड व्यवस्थापक, मुख्याध्यापक, अधीक्षक व अधीक्षिका जबाबदार राहतील.
२१. शाळेच्या परिसरात, वसतिगृहात कोरोना बाबतची माहिती असलेले पोस्टर दर्शनी भागात लावावे.
२२. शाळेत, वसतिगृहात अटल आरोग्य वाहिनी व डिजी हेल्थ प्रणाली कमांड सेंटर चे फोन नंबर दर्शनी भागावर लावण्यात यावे जेणे करून मुलाना काही अडचण असल्यास ते त्वरित संपर्क करू शकतील.
२३. शाळेच्या आवारात बाहेरील व्यक्तीस प्रवेश दिला जाऊ नये, शाळेत राहणाऱ्या सर्व कर्मचाऱ्यांचे निवास निर्जंतुक करून घेणे.
२४. वसतिगृहात राहणारे मुले व कर्मचारी ह्यांचे आरोग्य तपासणी किमान ३ महिन्यातून एक वेळा व्हावी.
२५. टीबी, दमा, सिकल सेल ऍनिमिया, रक्तक्षय, कॅन्सर या सारखे दुर्घर आजार असणाऱ्या विद्यार्थ्यांना शाळेत न बोलावता घरी राहून त्यांचा अभ्यास कसा करून घेता येईल या विषयी शिक्षकांनी त्यांना मार्गदर्शन करावे.
२६. मध्यवर्ती स्वयंपाकघरात/ शाळेच्या स्वयंपाक गृहात स्वच्छतेसाठी आवश्यक उपाययोजना करावी. मध्यवर्ती स्वयंपाकघरातील कोणताही सदस्य आजारी असल्यास त्याला स्वयंपाकघरात प्रवेश दिला जाऊ नये.
२७. सर्व खोल्यांची स्वच्छता नियमित करावी. प्रत्येक खोलीत जास्तीत हवेचे अभिसरण (वायू विजन) व्हावे याकरिता प्रयत्न करावेत
२८. डोअर नॉब, कॅबिनेट हँडल्स, कपाटे, लाइट स्विच, खुर्च्या, कॉट्स, फोन, संगणक, बेसिन, टॉयलेट आणि वैद्यकीय उपकरणे यासह फरशी स्वच्छ आणि निर्जंतुक करण्याचे लक्षात ठेवा. या करिता आवश्यक ती सर्व साधने जसे कि झाडू, ब्रश, फिनेल इत्यादी मुख्याध्यापकांनी शाळा व्यवस्थापन समिती निधी मधून उपलब्ध करून द्यावेत.

(ब) विद्यार्थी, शिक्षक व कर्मचारी यांच्या वैयक्तिक स्वच्छतेबाबत सूचना :-

- विद्यार्थी व शिक्षकांनी चेहऱ्याला मास्क किंवा रुमाल लावणे बंधनकारक असेल. रुमाल वापरल्यानंतर दररोज धुण्याबाबत सूचना करावी.
- सर्वच ठिकाणी विद्यार्थी, शिक्षक व कर्मचारी यांनी सुरक्षित अंतर राखणे आवश्यक आहे.
- दररोज आंघोळीसाठी - गरम पाण्याची आवश्यकता आहे ते मुख्याध्यापकांनी उपलब्ध करून द्यावे. सर्व विद्यार्थ्यांना आंघोळीसाठी एकाच वेळी सोडू नये. गटाच्या माध्यमातून त्यांना सोडण्यात यावे.

- विद्यार्थ्यांनी कपडे, टॉवेल्स, साबण, पेन, वही, भांडे, दुसऱ्याचे वापरू नये याबाबत विद्यार्थ्यांमध्ये जागृती निर्माण करावी.
- विद्यार्थ्यांना नियमित हात धुण्यासाठी प्रेरित करावे. हात कसे स्वच्छ धुवावे याचा डेमो देण्यात यावा.
- विद्यार्थ्यांनी तोंड नाक, डोळे किंवा शरीराच्या इतर भागाकडे अनावश्यक स्पर्श करणे टाळले पाहिजे या संबंधी त्यांना वेळोवेळी सूचित करावे जेणे करून विषाणू चा प्रादुर्भाव टाळता येईल.
- ये जा करणाऱ्या शिक्षकांनी विशेष काळजी घ्यावी. आपल्यामुळे विद्यार्थ्यांच्या जीवितास धोका निर्माण होणार नाही याबाबत संपूर्ण ती खबरदारी घ्यावी.
- सर्व शिक्षकांनी शाळेमध्ये असताना N ९५ मास्क वापरणे बंधनकारक असेल. सर्व शिक्षक व कर्मचारी यांनी इतर वेळी देखील कार्यालय, स्टाफ रूम मध्ये सर्व मार्गदर्शक सूचनांचे पालन करावे.
- इतर कर्मचारी यांनी विद्यार्थ्यांच्या अजिबात संपर्कात येऊ नये. वाढप्यांनी N९५ मास्क घालणे बंधनकारक असेल. मुख्याध्यापकांनी तो उपलब्ध करून द्यावा.

(क) सीक रूमची उपलब्धता व दुरुस्ती :-

१. सर्व मुख्याध्यापकांनी शाळा उघडण्यापूर्वी सीक रूम ची स्वच्छता करून घ्यावी. सीक रूम करिता उपलब्ध सामान त्या ठिकाणी लावून घ्यावे.
२. सीक रूम मधील नळ जोडणी, वीज जोडणी इतर विजेची उपकरणे तपासून आवश्यकते नुसार त्यांची दुरुस्ती शाळा व्यवस्थापन समितीच्या निधीमधून करून घ्यावी.
३. सीक रूम मध्ये कोरोना च्या अनुषंगाने काही नवीन उपकरणे व औषधे घ्यावी लागतील त्याचा खर्च शाळा व्यवस्थापन समितीच्या आरोग्य करिता राखीव निधी मधून करण्यात यावा.
४. ज्या सीक रूम ची दुरुस्ती मोठी असेल त्या ठिकाणी मुख्याध्यापकांनी तत्काळ दुरुस्तीचा प्रस्ताव सदर करून प्रकल्प कार्यालयास सदर करावा.
५. ज्या ठिकाणी सीक रूम उपलब्ध नसेल अशा आश्रमशाळांनी नवीन सीक रूम करिताचा मागणी प्रस्ताव प्रकल्प कार्यालयास सादर करावा.
६. सदर शाळांनी एक अथवा दोन वर्ग खोल्या किंवा वसतिगृहातील खोल्या सीक रूम करिता तयार ठेवाव्यात. या मध्ये बेड व कपाटे यांची सोय करावी.
७. अशा वेळी स्वच्छता गृह जवळ असेल याची काळजी घ्यावी. आवश्यकवेळी वापराकरिता तयार असणारी फायबर ची स्वच्छतागृहे विकत घ्यावीत.
८. याबरोबरच मुले व मुली यांच्या वसतिगृहामध्ये प्रत्येकी एक खोली विलगीकरण कक्ष म्हणून राखीव ठेवावी. या मध्ये कोरोना संशयित विद्यार्थी यांना टेस्ट करिता नेण्यापूर्वी व टेस्ट केल्यावर विलागीकरणात ठेवता येईल.

(ड) मुख्याध्यापक अधीक्षक/अधीक्षक व शिक्षक यांच्या सीक रूम प्रति जबाबदाऱ्या :-

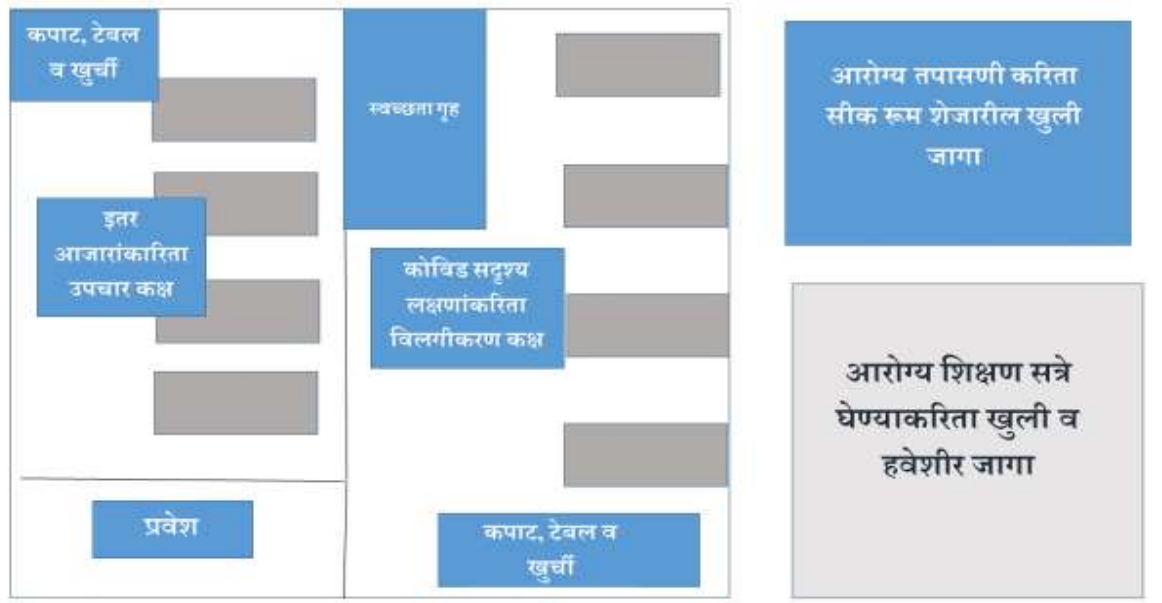
१. मुख्याध्यापकांनी वरील मार्गदर्शक सूचनांप्रमाणे सीक रूमची दुरुस्ती करून घ्यावी.
२. अधीक्षक या कामी मुख्याध्यापकांना मदत करतील.
३. अधीक्षकांनी वेळोवेळी सीक रूम ची स्वच्छता संबंधित कर्मचार्यांकडून करून घ्यावी. याकारीताच्या मार्गदर्शक सूचना उपलब्ध करून देण्यात आल्या आहेत.
४. अधीक्षिका यांनी अटल आरोग्य वाहिनी व डिजी हेल्थ प्रणालीच्या डॉक्टरांच्या सहाय्याने सीक रूमचे व्यवस्थापन करावे.
५. आरोग्य शिक्षण शिक्षिका (उपलब्ध असल्यास) अटल आरोग्य वाहिनी व डिजी हेल्थ प्रणालीच्या डॉक्टरांच्या सहाय्याने वैद्यकीय उपकरणे हाताळणे , औषधांची माहिती करून घ्यावी. औषधांचा उपलब्ध साठा यावर लक्ष ठेवावे. मुख्याध्यापकांकडे आवश्यकते नुसार आधीच मागणी नोंदवावी.
६. आरोग्य शिक्षिका/ अधीक्षिका / अधीक्षक यांनी सीक रूम मध्ये दाखल असणाऱ्या विद्यार्थ्यांच्या तब्येती वर लक्ष ठेवावे. उपलब्ध वैद्यकीय उपकरणांचा वापर त्या ठिकाणी करावा.

(इ) आश्रमशाळांमध्ये आवश्यक औषधसाठा :-

१. कोविड १९ च्या अनुषंगाने आवश्यक असणारी औषधे प्रथम संबंधित प्राथमिक आरोग्य केंद्राकडून उपलब्ध करून घ्यावीत. जर सदरची औषधे प्राथमिक आरोग्य केंद्राकडे उपलब्ध न झाल्यास मुख्याध्यापकांनी शाळा व्यवस्थापन समितीच्या आरोग्य करिता राखीव रु.१.०० लाख निधीतून खरेदी करावी.
२. निधी उपलब्ध नसल्यास तत्काळ प्रकल्प कार्यालयाकडे मागणी नोंदवावी. प्रकल्प अधिकारी यांनी जबाबदारीने सदर निधी उपलब्ध करून द्यावा.

(ई) सीक रूममधील सुधारणा :-

विद्यार्थ्यांचे विलगीकरण व प्रसंगी पॉझिटिव्ह विद्यार्थ्यांवर उपचार करण्याच्या दृष्टीने सीक रूम च्या आकृतीबंधा मध्ये पुढील प्रमाणे फेर बदल करावेत.

(उ) आजारी विद्यार्थ्यांचे व्यवस्थापन :-

१. रोजच्या तपासणी दरम्यान विद्यार्थ्यांचे ठराविक मर्यादेपेक्षा तापमान जास्त भरल्यास अथवा SPO₂ कमी भरल्यास अशा विद्यार्थ्यांना तात्काळ सीक रूम मध्ये ठेवावे. अटल आरोग्य वाहिनी / डिजी हेल्थ प्रणाली डॉक्टर यांच्याशी संपर्क साधून सदर विद्यार्थ्यांच्या लक्षणाबाबत सूचित करावे. विद्यार्थ्यास बोलवून, संपूर्ण माहिती घेऊन अटल आरोग्य वाहिनी / डिजी हेल्थ प्रणाली डॉक्टर प्राथमिक उपचारांसंबंधी मार्गदर्शन करतील.
२. लक्षणे कोविड सदृश्य नसल्यास प्राथमिक उपचार व प्रसंगी मोठ्या रुग्णालयात संदर्भित करण्यात यावे.
३. पुढील लक्षणे असल्यास गांभीर्याने घ्यावीत सर्दी, खोकला, अंगदुखी व ताप- इन्फ्ल्युएंझा सदृश्य इलनेस लक्षणे.
४. सदर लक्षणे असलेले विद्यार्थ्यांचे विलगीकरण करून अटल आरोग्य वाहिनी / डिजी हेअल्थ प्रणाली डॉक्टर/प्राथमिक आरोग्य केंद्र यांनी सदर विद्यार्थ्यांना तात्पुरत्या स्वरूपात विलगीकरण कक्षात भरती करावे.
५. सदर विद्यार्थ्यांच्या तब्येतीमध्ये सुधारणा होत आहे की, नाही याबाबत अटल आरोग्य वाहिनी / डिजी हेल्थ प्रणाली डॉक्टर कटाक्षाने लक्ष ठेवतील.
६. सुधारणा होत नसेल किंवा लक्षणे तीव्र होत असतील अथवा कोरडा खोकला, कफ, ऑक्सिजन लेव्हल (SPO₂) कमी भरणे व श्वास घेण्यास त्रास होणे या प्रकारे लक्षणे आढळून आल्यास तात्काळ विद्यार्थ्यास अटल आरोग्य वाहिनी / डिजी हेअल्थ प्रणाली डॉक्टर / प्राथमिक आरोग्य केंद्र यांनी कोविड १९ टेस्ट करून पॉझिटिव्ह आल्यास डेडिकेटेड कोविड हॉस्पिटल येथे भरती करावे.

७. समूहाने विद्यार्थी आजारी पडत आहेत हे निदर्शनास आल्यास कोणताही वेळ न घालवता तत्काळ आजारी विद्यार्थ्यांची कोविड १९ टेस्ट करण्यात यावी.
८. डे स्कॉलर विद्यार्थी पॉझिटिव्ह आल्यास त्याच्या संपर्कात आलेल्या सर्व डे स्कॉलर व निवासी विद्यार्थ्यांची कोविड तपासणी करावी
९. टेस्ट केलेल्या विद्यार्थ्यांस शाळेतील विलगीकरण कक्षात अहवाल प्राप्त होई पर्यंत ठेवावे. यावेळी ते विद्यार्थी कायम ६ फुटांचे अंतर ठेवतील याबाबत काटेकोर पणे लक्ष द्यावे. अन्यथा त्यापैकी एक अथवा दोन लागण झालेले विद्यार्थ्यांमुळे इतर संशयित रुग्णांना विषाणू ची लागण होण्याचा मोठा धोका असू शकतो.
१०. कोविड १९ टेस्ट चा अहवाल प्राप्त झाल्यानंतर पॉझिटिव्ह विद्यार्थ्यास तत्काळ सार्वजनिक आरोग्य विभागाच्या विलगीकरण कक्षात भरती करण्यात यावे.
११. टेस्ट करण्या पूर्वी तो विद्यार्थी किती विद्यार्थ्यांच्या संपर्कात आला होता हे तपासून त्या विद्यार्थ्यांची टेस्ट करण्यात यावी. त्यासंबंधी पुन्हा मुद्दा क्रमांक ५ मधील सूचनांचे पालन करावे.
१२. टेस्ट करून निगेटीव आलेल्या विद्यार्थ्यांना शाळेच्या विलगीकरण कक्षात ठेवावे. हे विलगीकरण सार्वजनिक आरोग्य विभागाच्या मार्गदर्शक सूचनांप्रमाणे असावे.
१३. पॉझिटिव्ह विद्यार्थी , संशयित विद्यार्थी व सामान्य विद्यार्थी यांचे विलगीकरण करताना योग्य ती खबरदारी घेण्यात यावी जेणेकरून विषाणू चा प्रादुर्भाव वाढणार नाही.
१४. विद्यार्थी आजारी असल्यास त्वरित कोविड टेस्ट करण्यावर भर द्यावा. लवकर निदान व योग्य उपचार याद्वारे कोरोना वर आपण मत करू शकतो.
१५. या सर्व नियोजानाकरिता मुख्याध्यापक व कोविड व्यवस्थापक शिक्षक यांनी सार्वजनिक आरोग्य विभाग, अटल आरोग्य वाहिनी व डीजी हेल्थ प्रणाली यांचे मार्गदर्शन घ्यावे.
१६. वरील प्रत्येक बाबीमध्ये अटल आरोग्य वाहिनी व डीजी हेल्थ प्रणाली डॉक्टर शाळांना संपूर्ण सहकार्य व मार्गदर्शन करतील.
१७. अटल आरोग्य वाहिनी व डीजी हेल्थ प्रणाली चे डॉक्टर शाळांमध्ये संपूर्ण काळजी घेऊन मोकळ्या अथवा खुल्या जागेत आरोग्य जागृतीची सत्रे घेतील व कोरोना पासून बचाव करण्याकरिता करावयाच्या उपाय योजनांबद्दल मार्गदर्शन करतील.

(ऊ) कोरोनाची लागण झालेल्या व तीव्र लक्षणे असणाऱ्या विद्यार्थ्यांवर उपचाराबाबत :-

१. सदर विद्यार्थी Quarantine Centre येथे उपचार घेत असल्यास तेथील डॉक्टरांच्या सल्ल्याने अटल आरोग्य वाहिनी व डीजी हेल्थ प्रणालीच्या डॉक्टरांनी मुख्याध्यापकांच्या सहाय्याने विद्यार्थ्यास तशी सेवा पुरविणाऱ्या रुग्णालयात हलवावे.
२. या संपूर्ण प्रक्रियेमध्ये पालकांना सोबत घ्यावे. मुख्याध्यापकांनी शाळेच्या रेकॉर्ड करिता उपचारांबाबत पालकांचे संमती पत्र घ्यावे.

३. त्या विद्यार्थ्यांस रुग्णालयात दाखल करते वेळी/ केल्यानंतर तसे मुख्याध्यापकांनी प्रकल्प अधिकाऱ्यास /कार्यालयास तत्काळ कळवावे.
४. शाळा व्यवस्थापन निधीच्या आरोग्य करिता राखीव निधीतून खर्च सुरु करावा व संभाव्य खर्चाची मागणी प्रकल्प कार्यालयास करावी.
५. अटल आरोग्य वाहिनी व डिजी हेल्थ प्रणालीच्या डॉक्टरांनी संबंधित विद्यार्थ्यांवर उपचार करत असणाऱ्या डॉक्टरांच्या संपर्कात राहावे. वेळोवेळी आवश्यक असणाऱ्या गोष्टी मुख्याध्यापक व प्रकल्प अधिकारी यांच्या निदर्शनास आणून द्याव्यात.
६. या वेळी मुख्याध्यापकांनी शाळा व्यवस्थापन समितीच्या शासन निर्णयातील तरतुदीनुसार पालकांना राहणे व जेवण याकरिता निधी उपलब्ध करून द्यावा.
७. डिजी हेल्थ प्रणालीच्या कार्यक्षेत्रामध्ये १०८ रुग्णवाहिका उपलब्ध करून देण्याकामी FMO मदत करतील.
८. रुग्णालयातून सुटी मिळाल्यानंतर अटल आरोग्य वाहिनी व डिजी हेल्थ प्रणालीचे डॉक्टर सदर विद्यार्थ्यांवर नियमित लक्ष ठेवतील.नंतर त्या विद्यार्थ्यांस शाळेत आराम करू देणे अथवा घरी नेणे याबाबत पालकांचा निर्णय अंतिम असेल.

(ओ) कोविड १९ काळात अटल आरोग्य वाहिनी व डिजी हेल्थ प्रणाली या प्रकल्पांची जबाबदारी व कामे :-

१. शाळांशी रोज संपर्क साधून उपस्थित व आजारी विद्यार्थ्यांची माहिती गोळा करणे. त्याबाबत योग्य कार्यवाही करून प्रकल्प कार्यालयास कळविणे.
२. आजारी विद्यार्थ्यांना शाळेवर भेट देऊन पुढील बाबींकरिता संदर्भित करणे.
३. लक्षणे असणाऱ्या विद्यार्थ्यांचे विलगीकरण , टेस्टिंग व शाळांमध्ये आरोग्य शिक्षण सत्रे याबाबत शाळा प्रशासनास उपस्थित राहून पूर्ण मार्गदर्शन करणे.
४. सीक रूम च्या व्यवस्थापनामध्ये सर्वतोपरी मदत करणे.
५. विलगीकरण कक्षातील विद्यार्थ्यांचा नियमित फॉलो-अप घेणे.
६. विलगीकरण काळ पूर्ण झाल्यानंतर डिस्चार्ज घेते वेळी विद्यार्थ्यांची टेस्ट करून घरी सोडण्याबाबत नियोजन करणे.
७. वार्षिक आरोग्य तपासणी नेमून दिलेल्या बाबींचे काटेकोर पणे पालन करून गुणात्मक दृष्टीने पूर्ण करणे.
८. जे विद्यार्थी घरी आहेत त्यांच्याशी फोन द्वारे संपर्क साधून तब्येतीची विचारपूस करणे. आवश्यक टेलीमेडिसिन सुविधा पुरविणे.
९. गाव भेटींच्या माध्यमातून घरी असणाऱ्या विद्यार्थ्यांच्या आरोग्याची तपासणी करणे. आजारी विद्यार्थ्यांना औषधे पुरविणे. आवश्यक विद्यार्थ्यांना संदर्भित करून मुख्याध्यापक, अधीक्षक व अधीक्षिका यास कळविणे.

१०. आजारी विद्यार्थ्यांचा नियमित फॉलो-अप घेणे.

२. वरील उपाययोजनाकरिता आवश्यक वस्तु, औषधे, उपकरणांची खरेदी संदर्भाधीन क्र.२ येथील शासन निर्णय दि.१०/१२/२०२० मधील तरतूदीनुसार करावी.

३. शासकीय आश्रमशाळा व अनुदानित आश्रमशाळांसाठी वरीलप्रमाणे दिलेल्या मार्गदर्शक तत्व/सूचनांचे काटेकार पालन करावे. त्यात हलगर्जीपणा केल्यास संबंधितांवर आवश्यक ती प्रशासकीय कारवाई संबंधित प्रकल्प अधिकारी यांनी करावी.

४. सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेत स्थळावर उपलब्ध करण्यात आले असून त्याचा संगणक संकेतांक २०२१०२२६१७२१४१७१२४ असा आहे. सदर परिपत्रक डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन निर्गमित करण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(गजानन रा. देशमुख)
कार्यासन अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

- १) मा. राज्यपालांचे सचिव, राजभवन, मुंबई.
- २) मा. मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे प्रधान सचिव.
- ३) मा. उप मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे सचिव.
- ४) मा. अध्यक्ष व मा. उपाध्यक्ष, विधान परिषद, विधान भवन, मुंबई.
- ५) मा. सभापती व मा. उपसभापती, विधान सभा, विधान भवन, मुंबई.
- ६) मा. मंत्री, आदिवासी विकास विभाग, यांचे खाजगी सचिव.
- ७) मा. राज्यमंत्री, आदिवासी विकास विभाग, यांचे खाजगी सचिव.
- ८) सचिव, आदिवासी विकास विभाग, यांचे स्वीय सहाय्यक, मंत्रालय, मुंबई.
- ९) आयुक्त, आदिवासी विकास आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, नाशिक.
- १०) सर्व सह सचिव/उप सचिव, अवर सचिव व कक्ष अधिकारी, आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ११) अपर आयुक्त, आदिवासी विकास, ठाणे, नाशिक, अमरावती व नागपूर.
- १२) सर्व संबंधित प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प.
- १३) सर्व एकलव्य निवासी शाळा प्राचार्य (प्रकल्प अधिकारी यांच्यामार्फत)
- १४) सर्व शासकीय व अनुदानित आश्रमशाळा तसेच नामांकित शाळांचे मुख्याध्यापक, शासकीय वसतीगृहांचे गृहपाल (प्रकल्प अधिकारी यांच्यामार्फत)
- १५) निवड नस्ती (का-१३), आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.